

განვითარების პროექტებით გამოწვეული იძულებითი განსახლება საქართველოში

მარტი, 2013

შესავალი

საქართველოში არაერთი მსხვილმასშტაბიანი ინფრასტრუქტურული, ენერგეტიკული თუ ტურიზმის ხელშეწყობის პროექტი განხორციელდა, რომელთაც დადებით შედეგებთან ერთად, ხშირად, თან ახლდა პროექტების ზეგავლენის ქვეშ მოქცეული ადამიანების იძულებითი განსახლება (მინის, სახლის, თავშესაფრის, შემოსავლის, საარსებო გარემოს, ქონების, რესურსებსა და მომსახურებაზე ხელმისაწვდომობის დაკარგვა).

საქართველოში განხორციელებულ განვითარების პროექტებში გამოყენებული პრაქტიკა ხშირად განსხვავებულია. მიდგომა, როგორც წესი, დამოკიდებულია იმაზე, არის თუ არა ჩართული პროექტში ესა თუ ის საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტი. პროექტის საჭიროებიდან გამომდინარე იძულებითი განსახლების შემთხვევაში, საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები შეზღუდულნი არიან საკუთარი ოპერაციული პოლიტიკებით, რომლებიც განსაზღვრავენ, თუ რა მიდგომები, წესები და პროცედურები უნდა იქნეს გამოყენებული ასეთ შემთხვევებში. შედეგად, პროექტები, სადაც ეს ინსტიტუტები მონაწილეობენ, ხორციელდება სწორედ ამ პოლიტიკების შესაბამისად. თუ პროექტი ხორციელდება საქართველოს პრეზიდენტის/მთავრობის ინიცირებით და მასში არ არის ჩართული საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტი, როგორც წესი, არ ხდება იძულებითი განსახლების კომპლექსურობის გათვალისწინება, არ არის სათანადოდ შეფასებული გასახლების ზემოქმედება ადგილობრივ თემებზე, თავად იძულებითი განსახლების პროცესი არ არის კარგად დაგეგმილი და შესაბამისად, პროექტის განხორციელებისას თავს იჩენს არაერთი პრობლემა.

ქვემოთ განხილულია 2010-2012 წლებში არასამთავრობო ორგანიზაციათა მიერ დაფიქსირებული და შესწავლილი შემთხვევები (პროექტები, სადაც არ მონაწილეობდნენ საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები)¹, რომლებიც, სხვა პრობლემურ საკითხებთან ერთად, ნათლად წარმოაჩენენ განვითარების პროექტებით გამოწვეული იძულებითი განსახლების ისეთი პოლიტიკისა და სტანდარტების მიღების აუცილებლობას, რომელიც შესაბამისობაში იქნება ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო მოთხოვნებთან.

¹ ეს შემთხვევები დეტალურადაა აღწერილი ანგარიშებში: „საკუთრების უფლების დაცვის პრობლემა სოფელ გონიოს მაგალითზე“ (2011), „საკუთრების უფლების დაცვის პრობლემა დაბა მესტიის მაგალითზე“ (2011) და „საკუთრების დაუცველი უფლება საქართველოში: მესამე ანგარიში“ (2012). ანგარიშები ხელმისაწვდომია მწვანე ალტერნატივას ვებ-გვერდზე: www.greenalt.org

1. ტრადიციული საკუთრების უფლების ხელყოფა მესტიაში (ზემო სვანეთი)

სვანეთში, ისევე როგორც საქართველოს მაღალმთიან რეგიონებში, მიწის ნაკვეთების ოფიციალური რეგისტრაცია, პრაქტიკულად, არასდროს ხდებოდა. ადგილობრივი მოსახლეობა, წინაპრების შეთანხმების საფუძველზე გადანაწილებულ მიწებს საუკუნეების მანძილზე ფლობდა და განკარგავდა. მესტიაში, უმეტეს შემთხვევაში, სწორედ ასეთ, ტრადიციულ საკუთრებაში მყოფ მიწებზე (ძირითადად, სათიბებსა და საძოვრებზე) განხორციელდა ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის ინფრასტრუქტურული პროექტები, მესაკუთრებისა და მოსარგებლების ინფორმირების, მათგან თანხმობის მიღებისა და ყოველგვარი წინასწარი კომპენსაციის გარეშე.

მიუხედავად იმისა, რომ მესტიის მაცხოვრებელთა უმრავლესობა დღემდე დარწმუნებულია ტრადიციული საკუთრების მართლზომიერებაში, მიწაზე თავისი უფლებების დაცვის მიზნით, ბევრმა გადაწყვიტა მიწის საჯარო რეესტრში დარეგისტრირება, თუმცა, არაერთ საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ თუ ხელოვნურ ბარიერს წააწყდა. როგორც აღმოჩნდა, მოქმედი კანონმდებლობით საკუთრების უფლების ლეგალიზების ორი საფუძვლიდან - "თვითნებური დაკავება" და "მართლზომიერი ფლობა" - უმრავლეს შემთხვევაში, ვერცერთი ვერ ესადაგება მესტიაში გავრცელებულ საკუთრების ფორმას - ტრადიციულ საკუთრებას. იმ შემთხვევებში, როდესაც შესაძლებელი იყო „მართლზომიერი ფლობის“ საფუძვლით ქონების ლეგალიზება, საჯარო რეესტრი უარს აცხადებდა რეგისტრაციაზე და მიწის ნაკვეთის ელექტრონული აზომვითი ნახაზების წარდგენას მოითხოვდა, მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებლობით, მიწის ნაკვეთის ელექტრონული ვერსიის წარდგენა სავალდებულო არ იყო. მესტიის არაერთმა მაცხოვრებელმა შეძლო და გასწია ელექტრონული აზომვითი ნახაზის მომზადების ხარჯები და კვლავ მიმართა საჯარო რეესტრს საკუთრების უფლების დასარეგისტრირებლად, თუმცა, ამჯერად, რეგისტრაციაზე უარის თქმის სხვა საბაზი გამოჩნდა - საჯარო რეესტრი უარს აცხადებდა გარკვეულ ტერიტორიაზე მიწის საკუთრების რეგისტრაციაზე „ელექტრონული ბადის“ არარსებობის გამო. საგულისხმოა, რომ ეს „აკრძალვები“ არ ვრცელდებოდა მესტიის ყველა მაცხოვრებელზე - როგორც კვლევას დადგინდა, ზოგიერთ პირს მიეცა მიწაზე საკუთრების რეგისტრირების საშუალება, რასაც ადგილობრივები ნეპოტიზმით ხსნიდნენ. ამგვარად, ტურიზმის განვითარებაზე მიმართული ინფრასტრუქტურული პროექტები მესტიაში ადამიანის უფლებათა უხეში დარღვევებით წარიმართა. მოქალაქეებს, განვითარების საბაზით, პრაქტიკულად, ჩამოერთვათ მიწის საკუთრებისა და სარგებლობის უფლება.

2. საკუთრების უფლების ხელყოფა გონიოში (აჭარა)

2007-2010 წლებში სოფელ გონიოს მოსახლეობას, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს საკუთრების უფლების აღიარების კომისიის გადაწყვეტილებით, საკუთრებაში გადაეცა მიწის ის ნაკვეთები, რომლებსაც წლების განმავლობაში ფლობდნენ. კომისიის მიერ გაცემული საკუთრების მონმობების საფუძველზე, მოქალაქეებმა მიწის ნაკვეთები საჯარო რეესტრში დაარეგისტრირეს. 2010 წლის დასასრულს, მოულოდნელად, იმავე კომისიამ, საკუთრების უფლების აღიარებისთვის საჭირო მტკიცებულებების არარსებობის მიზეზით და სხვადასხვა დაუსაბუთებელი არგუმენტებით, გონიოს 271 მაცხოვრებელს ერთდროულად გაუუქმა (ბათილად ცნო) მის მიერვე გაცემული საკუთრების უფლების მონმობები. ამგვარად, 271 მოქალაქეს ჩამოერთვა კუთვნილი მიწები ყოველგვარი კომპენსაციის გარეშე. მიწის ნაკვეთებზე საკუთრების უფლების გაუქმებით, გონიოში მაცხოვრებელი არაერთი ოჯახი დაზარალდა - მოქალაქეებმა დაკარგეს მიწის ნაკვეთები, არაერთი ოჯახი საარსებო წყაროსა და მაცხოვრებლის გარეშე დარჩა. დაზარალებული მოსახლეობის თითქმის ნახევარს კომისიის გადაწყვეტილება სასამართლოში არ გაუსაჩივრებია. ეს გამოწვეული იყო, ერთი მხრივ, უსახსრობით და მეორე მხრივ, გასაჩივრებისთვის

კანონმდებლობით დადგენილი ერთთვიანი ვადის არცოდნით. დაზარალებულთა ნაწილმა დროულად მიმართა სასამართლოს და ამჟამადაც მათი საქმეები სასამართლოში იხილება.

3. საკუთრების მიტოვება და სახელმწიფოსთვის ჩუქება (იმერეთი, გურია)

2011 წლიდან გახშირდა შემთხვევები, როდესაც ტურისტული და ინტრასტრუქტურული პროექტების დაწყებამდე ცოტა ხნით ადრე ან დაწყებისთანავე, მოქალაქეები საკუთარ ქონებაზე მასობრივად ამბობენ უარს, მისი სახელმწიფოსათვის ჩუქების ან მიტოვების გზით. სწორედ ასეთ შემთხვევებს ჰქონდა ადგილი საირმესა (იმერეთი) და ბახმაროში (გურია). საირმეში, 11 დღეში სახელმწიფოსათვის ქონების ჩუქების 20 და უძრავი ქონების მიტოვების ორი შემთხვევა დაფიქსირდა. ჩუქების და მიტოვების გზით მიღებული მიწის ნაკვეთების გარდა, სახელმწიფომ საკუთრებაში დაირეგისტრირა ასევე კურორტ საირმეში მდებარე არაერთი მიწის ნაკვეთი. სახელმწიფომ შემდგომ მიწების უმრავლესობა შპს „საირმის განვითარების კომპანია“ გადასცა. ბახმაროში კერძო პირების მიერ უძრავი ქონების მიტოვების 79 ფაქტი გამოვლინდა. საჯარო რეესტრმა მიტოვებული ქონება სახელმწიფოს საკუთრებაში კვლავ მოკლე ვადაში, 13 დღეში დაარეგისტრირა.

ქონების ჩუქება (მათ შორის, სახელმწიფოსთვის) და მიტოვება, საქართველოს კანონმდებლობით, დასაშვებია, მაგრამ ზემოთ ხსენებულ შემთხვევებში, ჩუქების და მიტოვების ნებაყოფლობითობა მეტად საეჭვოა. ზენოლის ან მუქარის შემთხვევებზე ქონების არც მჩუქებლები და არც მიმტოვებლები არ ადასტურებენ, თუმცა არსებობს გარემოებები, რომელთა ერთობლიობაც ზენოლის არსებობაზე ეჭვის საფუძველს ქმნის; კერძოდ: (1) მჩუქებელთა უმრავლესობა ფიზიკური პირია, რომელსაც სახელმწიფოსთვის გაჩუქებული ქონების გარდა, სხვა უძრავი ქონება საკუთრებაში რეგისტრირებული არ აქვს; (2) ჩუქების და მიტოვების ფაქტები ერთ კონკრეტულ გეოგრაფიულ ადგილზე, ერთსა და იმავე დროს (1-2 კვირის შუალედში) ხდებოდა. ამასთან, ქონების ჩუქებისა და მიტოვების შემთხვევები კონცენტრირებულია ეკონომიკური განვითარების ახალ პრიორიტეტულ რეგიონებად გამოცხადებულ არეალებში. გაჩუქებული/მიტოვებული ქონების მესაკუთრეებს, სურვილის შემთხვევაში, ქონების მაღალ ფასად გაყიდვა არ გაუჭირდებოდათ; (3) რეგისტრაცია ყოველთვის გარკვეულ ფინანსურ ხარჯებს უკავშირდება. გაჩუქება, რამოდენიმე შემთხვევაში, საკუთრებაში რეგისტრაციიდან და შესაბამისი ხარჯების გადახდას უჩვეულოდ მცირე ხანში მოხდა.

4. მესაკუთრეების რეგისტრირებული ქონების სახელმწიფოსთვის რეგისტრირება (სამეგრელო, გურია)

უკანასკნელ წლებში გახშირდა ასევე შემთხვევები, როდესაც საჯარო რეესტრში ქალაქის საკადასტრო აზომვითი ნახაზით დარეგისტრირებულ მიწის ნაკვეთებს ხელახლა სხვა პირებზე არეგისტრირებენ. ახალი მფლობელი კი, უმრავლეს შემთხვევაში, სახელმწიფოა. საგულისხმოა, ასევე, რომ სახელმწიფოსთვის დარეგისტრირებული მიწები, საბოლოო ჯამში, კერძო კომპანიების ხელში აღმოჩნდა. არასამთავრობო ორგანიზაციათა მიერ გამოკვლევულ შემთხვევებში, მოქალაქეები ერთი და იგივე პრობლემას აწყდებიან - საჯარო რეესტრი ვერ ადარებს ერთმანეთს საქართველოს კანონმდებლობით დაშვებული აზომვის ორი სხვადასხვა სისტემის გამოყენებით (აზომვითი ნახაზის ელექტრონული და ქალაქის ვერსია) შემუშავებულ ნახაზებს და უკვე დარეგისტრირებულ საკუთრებას ხელახლა სხვაზე - სახელმწიფოზე - არეგისტრირებს. სამწუხაროდ, ასეთ შემთხვევებში, დაზარალებულთა ინტერესებს სასამართლო ვერ იცავს.

5. დასკვნები და რეკომენდაციები

ზემოთ განხილული შემთხვევები ცხადყოფს, რომ განვითარების პროექტების განხორციელებისას, ხშირია მინაზე საკუთრებისა და სარგებლობის უფლებების ხელყოფის შემთხვევები. ამასთან, საკუთრებისა და სარგებლობის უფლებების შელახვა, ხშირად, დაუსაბუთებელი და საეჭვო ეკონომიკური სარგებლის მქონე საინვესტიციო პროექტების ხელშეწყობის საბაბით ხდება. სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, რომ სახელმწიფო ორგანოები, სარგებლობენ არასრულფასოვანი საკანონმდებლო და ინსტიტუციური ჩარჩოთი და მოქალაქეების ინტერესების უგულვებელყოფითა და საკუთრებისა და სარგებლობის უფლებების ხელყოფით, ცდილობენ „მარტივად“ დაეპატრონონ მიწას და სხვა საკუთრებას. პრაქტიკა ასევე ცხადყოფს, რომ ასეთ შემთხვევებში, სამწუხაროდ, სასამართლო ვერ ასრულებს შელახული უფლებების აღდგენის ეფექტური მექანიზმის ფუნქციას.

ზემოთ განხილული შემთხვევები და ასევე, მწვანე ალტერნატივას მიერ ჩატარებული კვლევა², სადაც გაანალიზებულია განვითარების პროექტებით გამოწვეული იძულებითი განსახლების სფეროში საქართველოში ამჟამად მოქმედი სისტემა - პოლიტიკა, კანონმდებლობა, ინსტიტუტური მონაცემები - იძლევა შესაძლებლობას გაკეთდეს შემდეგი ძირითადი დასკვნები:

1. საქართველოს არ გააჩნია პოლიტიკა სპეციფიურად განვითარების პროექტებით გამოწვეული იძულებითი განსახლების სფეროში, ისევე როგორც არ გააჩნია ერთიანი პოლიტიკა, რომელიც განსაზღვრავდა სახელმწიფოს მიდგომებს კონფლიქტებით, ბუნებრივი კატასტროფებით და განვითარების პროექტებით გამოწვეული იძულებითი განსახლების სფეროში.
2. საქართველოში იძულებითი განსახლების სფეროში ამჟამად მოქმედი კანონმდებლობა და ინსტიტუციური მონაცემები მეტად ფრაგმენტულია და ვერ უზრუნველყოფს ყველა იმ ასპექტის დარეგულირებას / მართვას, რომელთაც ითვალისწინებს იძულებითი განსახლების სფეროში მოქმედი ის საერთაშორისო შეთანხმებები, რომელთა მხარეც საქართველოა. საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნები საკმაოდ შორს დგას ასევე იმ საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების სახელმძღვანელო მოთხოვნებისგან, რომელთა დაფინანსებითაც საქართველოში უკვე ორ ათეულ წელზე მეტია ხორციელდება არაერთი პროექტი.
3. საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს ამა თუ იმ პროექტის დაგეგმვისას განსახლების საჭიროების და ზეგავლენის შეფასებას და ამ შეფასების ჩატარებისას, ისევე როგორც განსახლებაზე გადაწყვეტილების მიღებისას, საზოგადოების, კონკრეტულად კი, პროექტების ზეგავლენის ქვეშ მოქცეულთა მონაწილეობას;
4. საქართველოს კანონმდებლობა არ მოითხოვს განსახლების დოკუმენტების მომზადებას, რომელშიც აისახებოდა განსახლების ზეგავლენის შეფასების შედეგები, გაიწერებოდა საკომპენსაციო და ზეგავლენის შემარბილებელი ღონისძიებები. შესაბამისად, არ არსებობს ასეთი დოკუმენტების ფორმალური განხილვა-დამტკიცების მოთხოვნები.
5. მაშინ, როდესაც საერთაშორისო მიდგომების თანახმად, უფლების ფორმალურად ქონის ან უქონლობის მიუხედავად, ყველა განსახლებულს უნდა გადაეხადოს კომპენსაცია დაკარგული ან დაზიანებული ქონებისთვის, საქართველოს კანონმდებლობა ითვალისწინებს კომპენსაციის გადახდას მხოლოდ იმ პირებისათვის, რომლებსაც საკუთრების უფლება რეგისტრირებული აქვთ საჯარო რეესტრში.

² მწვანე ალტერნატივა, 2012. „განვითარების პროექტებით გამოწვეული განსახლება: თანამედროვე მიდგომები და საქართველოს გამოწვევები“. ხელმისაწვდომია მწვანე ალტერნატივას ვებ-გვერდზე: www.greenalt.org

6. საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს განსახლებით გამონვეული არამატერიალური ხარჯებისა და დანაკარგების კომპენსაციას;

7. საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მოქცეული პირების დახმარებას გადასახლების პროცესში და გარდამავალ პერიოდში.

8. იძულებითი განსახლების სფეროში არსებული ინსტიტუციური მონყობა კრიტიკას ვერ უძლებს - საქართველოში არ არსებობს უწყება (ან უწყებები), რომელიც პასუხისმგებელი იქნებოდა განვითარების პროექტებით გამონვეული იძულებითი განსახლების სფეროში პოლიტიკისა და კანონმდებლობის შემუშავებაზე, მონიტორინგს გაუწევდა განსახლებებს და ჩაატარებდა პერიოდულ შეფასებებს, უზრუნველყოფდა ინფორმაციის განახლებას და ხელმისაწვდომობას განვითარების ყველა იმ პროექტის შესახებ, რომელსაც მოჰყვა ან შესაძლოა მოჰყვეს იძულებითი განსახლება.

9. ინფორმაცია საქართველოში განხორციელებული განვითარების იმ პროექტების შესახებ, რომელსაც მოჰყვა ან შესაძლოა მოჰყვეს იძულებითი განსახლება მეტად არაორგანიზებული და არასრულყოფილია. ისეთ შემთხვევებში, როდესაც პროექტებში არ არიან ჩართული საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები, ინფორმაცია იძულებით განსახლებულთა შესახებ, პრაქტიკულად, ხელმიუწვდომელია.

10. აუცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროებისთვის საკუთრების ექსპროპრიაციის კანონმდებლობაც და პრაქტიკაც, როგორც იძულებითი განსახლების შემადგენელი ნაწილი, საჭიროებს მნიშვნელოვან დახვეწას.

საქართველოში განვითარების პროექტებით გამონვეული იძულებითი განსახლების სფეროში არსებული ვითარება მეტად რთული და მრავალმხანაგოვანია. ამდენად, სიტუაციის გაუმჯობესება მხოლოდ ყველა დაინტერესებული მხარის აქტიურობითა და ძალისხმევით არის შესაძლებელი. ქვემოთ წარმოდგენილია რეკომენდაციები უახლოეს მომავალში გასატარებელ აუცილებელ ღონისძიებათა შესახებ.

საქართველოს მთავრობის მიერ გასატარებელი ღონისძიებები

საკითხის აქტუალობიდან გამომდინარე, გადაუდებლად აუცილებელია განვითარების პროექტებით გამონვეული იძულებითი განსახლების სფეროში ისეთი სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და მიღება, რომელიც შესაბამისობაში იქნება ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში საქართველოს მიერ საერთაშორისო შეთანხმებებით აღებული ვალდებულებებთან.

ანალოგიურად, აუცილებელია ასევე, ინსტიტუციური მონყობის გაუმჯობესება და იმ სტრუქტურების გაძლიერება, რომლებმაც უნდა ითავონ განვითარების პროექტებით გამონვეული იძულებითი განსახლებასთან დაკავშირებული საკითხების სახელმწიფო რეგულირება. სახელმწიფო სტრუქტურების გაძლიერებაში იგულისხმება როგორც შესაბამისი კომპეტენციებით აღჭურვა, ისე ფინანსური, ადამიანური და ტექნიკური რესურსებით უზრუნველყოფა.

აუცილებელია, დადგინდეს განვითარების პროექტებით გამონვეული იძულებითი განსახლების შესახებ გადანყვეტილების მიღების სამართლებრივი პროცედურები, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ გადანყვეტილების მიმღებ პირთა მიერ დასაბუთებული და ინფორმირებული გადანყვეტილების მიღება, ასევე საზოგადოების, განსაკუთრებით კი, პროექტების ზეგავლენის ქვეშ მოქცეული მოქალაქეების/თემების მონაწილეობა გადანყვეტილების მიღების პროცესში.

იძულებითი განსახლების შესახებ გადანყვეტილების მიღების პროცესის განცალკევება, ზოგადად, ამა თუ იმ განვითარების პროექტის შესახებ გადანყვეტილების მიღების პროცესისგან შეუძლებელია; განვითარების

პროექტების განსახორციელებლად მშენებლობის ნებართვისა და გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის გაცემის პროცედურები ვერ უზრუნველყოფენ განვითარების პროექტებით გამოწვეული იძულებითი განსახლების საკითხების განხილვას; არც ამ ნებართვების გამცემი სახელმწიფო უწყებები არიან კომპეტენტური, მიიღონ ასეთი ტიპის გადაწყვეტილებები. ამდენად, აუცილებელია არსებობდეს განვითარების პროექტის განხორციელებაზე სახელმწიფოს (მაგ., მთავრობის) მიერ თანხმობის გაცემის ისეთი პროცედურა, რომელიც კომპლექსურად გაითვალისწინებს პროექტის ეკონომიკური სარგებლიანობის, სოციალურ და ბუნებრივ გარემოზე ზეგავლენის ასპექტებს და მათ შორის, იძულებითი განსახლების აუცილებლობის საკითხებს.

საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების მიერ გასატარებელი ღონისძიებები

განვითარების პროექტებში საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების ჩართულობა ერთგვარი გარანტია იმისა, რომ დაცული იქნება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილზე უფრო მაღალი სტანდარტი, ვინაიდან განვითარების პროექტები, ასეთ შემთხვევაში, ამ ინსტიტუტების პოლიტიკების მოთხოვნათა შესაბამისად იგეგმება. ეს, რა თქმა უნდა, არ გამოირიცხავს, რომ პროექტების განხორციელების პროცესში შესაძლოა, ადგილი ჰქონდეს როგორც ინსტიტუტის პოლიტიკის, ისე ზოგადად, ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო მოთხოვნების დარღვევას.

უდავოა, რომ საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები აყალიბებენ უფრო მაღალ სტანდარტს იძულებითი განსახლებისას, მაგრამ ეს რჩება მხოლოდ და მხოლოდ კონკრეტული პროექტების ფარგლებში გამოყენებულ პრაქტიკად და არ ახდენს ზეგავლენას ამ ინსტიტუტების მონაწილეობის გარეშე განხორციელებულ პროექტებზე და არ იწვევს პოზიტიურ ცვლილებებს ქვეყნის პოლიტიკასა და მიდგომებში. შედეგად, ერთგვარ დისკრიმინაციულ მდგომარეობაში იმყოფებიან მოქალაქეები/თემები, რომელთა განსახლებაც მოხდა იმ პროექტების ფარგლებში, რომელშიც არ მონაწილეობდნენ საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები და შესაბამისად, გამოყენებული იყო უფრო დაბალი სტანდარტი.

საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებს შეუძლიათ დაეხმარონ საქართველოს ხელისუფლებას - მათ აქვთ ცოდნა, გამოცდილება და შესაძლებლობა, დაეხმარონ ხელისუფლებას იძულებითი განსახლების პოლიტიკის, კანონმდებლობის და ინსტიტუტური მონაცემების გაუმჯობესებასა და გაძლიერებაში, ასევე ამ ინსტიტუტების პროექტების „გარეთ“ უკეთესი პრაქტიკის დამკვიდრებაში. ეს ხელს შეუწყობდა საქართველოს ყველა მოქალაქის უფლების დაცვას, იმის და მიუხედავად, იქნება პროექტში ჩართული ესა თუ ის საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტი, თუ არა.

პროექტების განმახორციელებელი კომპანიების მიერ გასატარებელი ღონისძიებები

კომპანიები უნდა შეეცადონ, რამდენადაც შესაძლებელია, დისტანცირდნენ ხელისუფლებისგან და ნაკლებად ისარგებლონ ხელისუფლების დახმარებით მიწაზე უფლებების მოპოვებისას. სანაცვლოდ, ისინი უნდა შეეცადონ, მოსახლეობისთვის თავიდანვე ნათელი გახადონ თავისი მიზნები და დაამყარონ კარგი ურთიერთობა პროექტების ზეგავლენის ქვეშ მოქცეულ თემებთან; სწორედ მათთან კონსულტაციითა და მათი თანხმობით უნდა განახორციელონ კომპანიებმა პროექტები. არასრულფასოვანი კონსულტაციითა და იძულებითი, თავს მოხვეული თანხმობით დანყებული პროექტების შემთხვევაში, დიდია რისკი, რომ პროექტების ზეგავლენის ქვეშ მოქცეულ ადგილობრივ მოსახლეობასთან ურთიერთობა წინააღმდეგობასა და კონფლიქტებში გადაიზარდება. ეს კი, თავის მხრივ, გამოიწვევს საინვესტიციო პროექტების განხორციელების შეწყვეტას და კომპანიების რეპუტაციის შელახვას, ასევე საფრთხეს შეუქმნის სტაბილურობას ადგილობრივ და შესაძლოა, ეროვნულ დონეზეც.

არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ გასატარებელი ღონისძიებები

მნიშვნელოვანია, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციებმა გააგრძელონ მოქალაქეების დახმარება მიწასა და სხვა ქონებაზე უფლებების საჯარო რეესტრში რეგისტრაციის მიმართულებით. ქონებაზე უფლებების ოფიციალური რეგისტრაციის შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, მცირდება საკუთრებისა და სარგებლობის უფლებების შელახვის რისკი და იზრდება შელახული უფლებების აღდგენის შესაძლებლობა. თუმცა, ამასთანავე გასათვალისწინებელია, რომ იძულებითი განსახლება ბევრად უფრო ფართო, კომპლექსური ფენომენია და ის მოიცავს არამართო მიწაზე საკუთრების უფლების, არამედ ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში მოქმედი, საერთაშორისო შეთანხმებებით აღიარებული სხვა არაერთი უფლების რეალიზებასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციებმა გასწიონ უფრო მეტი ძალისხმევა განვითარების პროექტებით გამომწვეული იძულებითი განსახლების სფეროში ვითარების შესაცვლელად სხვადასხვა დონეზე. ეს გულისხმობს როგორც ადვოკატირებას ამ სფეროში ეფექტური პოლიტიკის მიღებისთვის და საკანონმდებლო რეგულირებისთვის, ისე იმ კონკრეტული პროექტების მონიტორინგს, რომელსაც შესაძლოა მოჰყვეს და/ან მოჰყვა იძულებითი განსახლება და ამ პროექტების ზეგავლენის ქვეშ მოქცეული მოქალაქეებისა და თემების დახმარებას მათი უფლებებისა და ინტერესების დაცვაში (მათ შორის, მაგალითად, ადგილობრივი თემების ცნობიერების ამაღლებისა და ტრენინგების ჩატარების, იურიდიული დახმარების გაწევის, ინვესტორებთან იძულებითი განსახლების შესახებ წარმოებულ მოლაპარაკებებში ჩართვის, რესურსებსა და ინფრასტრუქტურაზე ადგილობრივი თემების დამოკიდებულების შესწავლაში დახმარების გაწევის გზით და სხვ.).

დოკუმენტი მოამზადა ასოციაცია მწვანე ალტერნატივამ კოალიციური პროექტის „საკუთრების უფლების დაცვის ხელშეწყობა საქართველოში“ ფარგლებში.

პროექტს ფონდის „ღია საზოგადოება - საქართველოს“ ინიციატივითა და ფინანსური მხარდაჭერით ახორციელებენ ასოციაცია „მწვანე ალტერნატივა“, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“, „საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო“ და „საქართველოს რეგიონული მედია ასოციაცია“. მწვანე ალტერნატივა მადლობას უხდის ფონდს „ღია საზოგადოება - საქართველო“ განეული ფინანსური მხარდაჭერისთვის.

ამ გამოცემაში გამოთქმული მოსაზრებები არ შეიძლება განხილულ იქნეს ფონდის „ღია საზოგადოება - საქართველო“ შეხედულებათა ამსახველად. ფონდი არ არის პასუხისმგებელი გამოცემის შინაარსზე.

